

בית הפלמ"ח מזמין אתכם לערב

מסביב למדורה

גם לפני 80 שנה, בסוף כל יום של אימונים או פעילות, חברי הפלמ"ח היו מסיימים בהתכנסות סביב המדורה. עם צ'יזבטים, שירים מזבים וקפה.

לכבוד יום העצמאות ה-78, אנחנו מזמינים אתכם לקחת פסק זמן מהלוח"ז, להניח את הניידים בצד, ולאסוף את החבר'ה מהמחלקה או מהצוות לערב חברתי בסגנון פלמ"ח.

אנחנו מביאים את התוכן, המשחק והשאלות שיפתחו את השיחה. אתם דואגים לפינג'אן, לגיטרה ולאווירה.

אין מתחילים?

1. פניג'אן קפה

2. משחקים וצ'יזבטים

3. נושא לשיחה

4. שירה בצוותא

קומדיץ טוב לא קורה מעצמו
צריך להכין אותו.

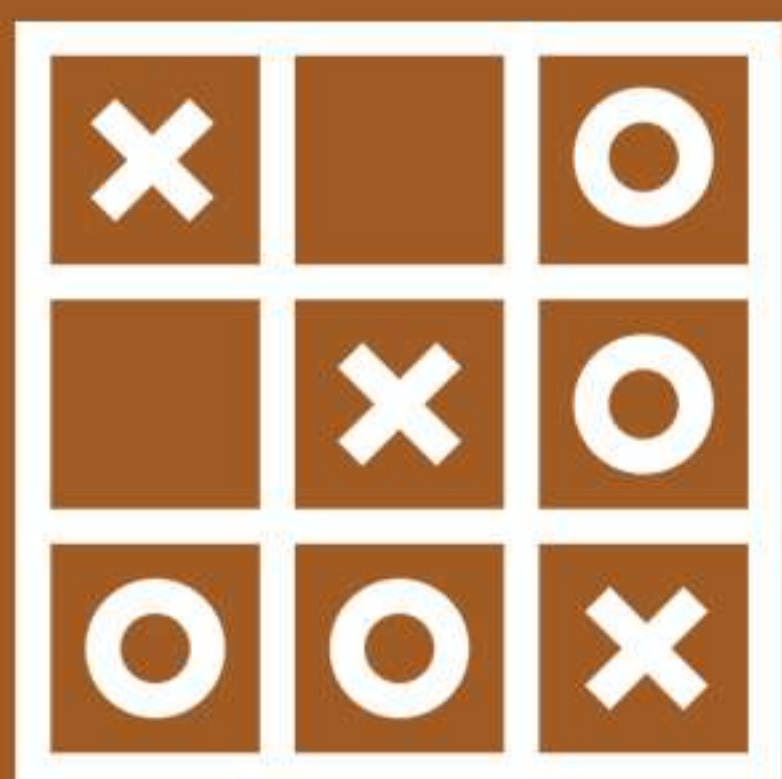
קצת כמו שמכינים חג, אבל קליל יותר.
מתחילים ב"משחק פתיחה", מישהו
מספר צ'יזבט, עוד משחק ודחקה ידועה.

אחרי שצוחקים מגיע השלב להיות בו
קצת יותר רציניים: המפקד מוציא נייר,
קורא איזה טקסט ששלח יצחק שדה
ומשוחחים. לא ארוך מדי.

אחרי השיחה יוצאת הגיטרה או
המפוחית מהכיס ושרים.

בל"ג בעומר אנו מציינים יום הולדת לפלמ"ח.

צלמו סרטון קצר עם הקדשה לחברי הפלמ"ח. את הסרטון שלחו בווטסאפ
ל03-5459800. אנחנו נעביר את הסרטון ללוחם או לוחמת פלמ"ח ונחזיר אליכם
תגובה מהם.

משחק טוב מסביב למדורה מתאים בכל שלבי הערב.
אפשר לפתוח בו את המפגש או לשלב אותו אחרי
השיחה המשותפת.

תחרות שירים

מתחלקים לשתי קבוצות. מישהו נותן
מילה וכל קבוצה צריכה בתורה למצוא
שיר עם המילה הזו. הקבוצה שנגמרו
לה השירים נפסלת.

מפורסמים

מישהו בוחר אדם מפורסם ונותן רק
את ראשי התיבות של השם שלו
(למשל יצחק שדה - י.ש). כל שאר
החברים מנסים לחשוב ומי שיש לו
רעיון מי האדם מאחורי ראשי התיבות
אומר בקול. מי שמצליח לתת את
המפורסם או מפורסם אחר עם אותן
ראשי תיבות מקבל נקודה. המטרה
להשיג 3 נקודות

אמת או צ'זבט

כל משתתף מספר שני משפטים על
עצמו. אחד אמת ואחד צ'זבט.
הקבוצה צריכה לנחש איזה סיפור הוא
אמת ומה צ'זבט.

זרד בוער

אחד המשחקים מתקופת הפלמ"ח.
מדליקים זרד עם האש ומעבירים
במעגל ביד מאחד לשני. מי שהאש
הגיעה לקצה בתור שלו נפסל.

שרשרת שירים

מישהו מתחיל שיר, אחד המשתתפים
אומר 'סטופ' וזה שלצידו צריך תוך 10
שניות לתת שיר שמתחיל במילה בה
הסתיים השיר הקודם. המטרה
להשלים סיבוב של כל היושבים
במעגל.

איך בונים צ'יזבט?

צ'יזבאט הוא סיפור קורע שיש בו גרעין של אמת, שנהגו לספר מסביב למדורה. צ'יזבטים בפלמ"ח היו מעשיות מצחיקות מקושטות בהגזמות, ולא סיפורי אימה ורוחות כפי שמשתמשים במילה כיום. מקורה של המילה 'צ'יזבט' נגזר מהמילה הערבית: كَذِبَات (כְּדִבְאֵת) שפירושה כזבים.

אמנם הפלמ"ח לא המציא את הצ'יזבט, אבל הפלמ"חניקים שיקפו דרכו את המציאות שבה הם חיו. הם סיפרו על המחלקות המיוחדות, קרבות וסצנות מחיי הקיבוץ. כך הפך הצ'יזבט לחלק בלתי נפרד ואפילו מייצג של תרבות הפלמ"ח. הוא שימש כפולקלור מקומי ואמצעי לחיזוק את רוח הקבוצה ו"גאוות יחידה".

איך עושים?

בחרו סיפור אמיתי שקרה לכם. יכול להיות סיפור אישי או יחידתי. שימרו בו גרעין של אמת (לפעמים גרעין האמת גדול כגודל גרעין אבוקדו ולפעמים גרעין האמת קטן כגרעין חמניה) והוסיפו פרטים ביצירתיות. ספרו את הסיפור החדש שנוצר במעגל.

הצעות להתחלה

זה היה השבוע השני בטירונות... מה באמת קרה בהשבעה שלנו... זכרים שהייתי בגימלים? אז...

מסביב למדורה - חורבן או תקומה?

מה מרכיב את סל הזהות הישראלית? זיכרונות חורבן? זיכרונות תקומה?

למפקד/ת - אחריות מדור לדור

בקטע קצר, צבי כסה מתאר את הקרב על חומרי הזהות בישראל. הוא מציג מה מהם חומרי זהות שעוסקים בחורבן, ומה הם חומרי זהות שעוסקים בתקומה, וטוען שיש חוסר איזון בתודעת הזיכרון שלנו. שהחינוך של תלמידים, חיילים ואזרחים עוסק יותר בחורבן מאשר בציון התקומה שמתחוללת בדורות האחרונים. זו הזדמנות לדבר עם החיילים על מהי תודעת זיכרון? איך זיכרון משרת אותנו כחברה? על איזה זיכרון אנחנו לוקחים אחריות?

שאלות לדיון עם הקבוצה בסוף הקריאה

- מה הם חומרי הזהות של חורבן? מה הם חומרי הזהות של תקומה?
- מה תורם זיכרון חורבן לחברה? מה תורם זיכרון תקומה?
- הטקסט הזה נכתב לפני יותר מעשור. האם לדעתכם הדברים שכתב כסה עדיין נכונים?
- אילו דברים/אירועים הייתם מכניסים לתודעה הלאומית אם יכולתם?

הצעה לשאלות במהלך הקריאה

- לפני שנקרא את הפסקה הבאה, לאילו חומרי זהות של חורבן ושל תקומה אתם חושבים שהוא מתכוון?
- מה הוא מתאר בפסקה הזו? איך הוא מציג את אותה 'תקומה'?
- אילו מסורות הוא מציג כמשמרות תודעת חורבן?

אחריות מדור לדור / צבי כסה

בין שנרצה או לא נרצה, בין גלוי ללא גלוי, מתחולל קרב תרבותי גדול על הרכב חומרי הזהות של בני הארץ כפרטים ושל העם בכללו. בשנים האחרונות מתמלא סל הזהות הישראלית בחומרים משל החורבן ומתמעטים חומרי הזהות משל התקומה.

העולם ראה חורבנות ושואות ושואה אחת ייחודית בנוראותה. העולם לא ראה ולא יראה עד קץ הימים תקומה כזאת שחוללנו כאן. ב-3000 שנות היסטוריה, אין אף דור שמגיע לקרסוליים של שני הדורות שחוללו את התקומה - בחברה, במדיניות, בביטחון, בתרבות ובספרות ושירה, במדע והשכלה, בכלכלה וטכנולוגיה ובכל תחום שהוא. מי חזה עתיד בעוד מועד והכין מקלט לשורדים שכל שערי העולם ננעלו בפניהם, מי החיה שפה, מי קיבץ משבע ועשרים ומאה מדינה מיליונים, מי קלט ניצולי שואה ואיפשר להם לחזור לאנושיות מלאה ויצירה לעילא [..]

מה הנוער בארץ יודע על כל אלה? לוקחים אותו לפולניה, משביעים חיילים ליד הכותל או במדה - הכל סימני חורבן. כל הציונות לא באה אלא לשחרר אותנו מהקרבנות אל התקומה והעצמאות: עם בין עמים, מדינה בין מדינות. כל אלה הם חומרי הזהות לסל הזהויות

מסביב למדורה - לחפש בן אדם

איך מוצאים אנושיות בימים סוערים?

למפקד/ת - חנה סנש

חנה סנש (1921–1944) הייתה לוחמת ומשוררת, מבין צנחני היישוב העברי שהתנדבו לצנוח באירופה הכבושה במהלך מלחמת העולם השנייה. היא נתפסה בהונגריה, והוצאה להורג בגיל 23 בלבד. השיר "במדורות מלחמה" (המוכר לפי שורתו הראשונה) נכתב על ידה בשנת 1940, עוד לפני שיצאה למשימה. השיר מבטא את החשש של הלוחם לאבד את צלם האנוש ואת היכולת לזהות "אנושיות" (הזיק הטהור) בתוך המראות הקשים של השריפה והדם.

שאלות לדיון עם הקבוצה בסוף הקריאה

- איזו חוויה מתארת סנש בשיר שלה? מה היא מחפשת בימים הסוערים שהיא מתארת?
- מה המשמעות של להיות צוות/מחלקה בתקופת מלחמה?
- אילו דברים 'אנושיים' נרצה לשמר גם בשגרה?
- איך אפשר כצוות/מחלקה לשמור את הפנס דולק אל מול מדורות המלחמה?

הצעה לשאלות במהלך הקריאה

- מה הן אותן מדורות מלחמה עליהן סנש כותבת?
- למה סנש חוששת שלא תצליח לזהות 'בן אדם'?
- למה הכוונה ב'זיק הטהור'?

במדורות מלחמה/ חנה סנש

במדורות מלחמה, בדלקה, בשרפה
 בין ימים סוערים של הדם,
 הנני מבעירה פנסי הקטן,
 לחפש, לחפש בן-אדם

שלהבות השרפה מדעיכות פנסי,
 אור האש מסנוור את עיני;
 איך אביט, איך אראה, איך אדע, איך אכיר,
 כשהוא יעמוד לפני?

תן סימן אלוהים, תן סימן על מצחו,
 כי באש, בדלקה ובדם,
 כן אכיר את הזיק הטהור, הנצחי,
 את אשר חיפשתיו, בן-אדם.

מסביב למדורה - תרבות המעגל

מסביב למדורה כולם שווים. איך נראית התפיסה הזו כאשר היא מגיעה לצבא?

למפקד/ת - חיים גורי

"תרבות המעגל" היא הכינוי שנתן חיים גורי לתפיסת הפיקוד בפלמ"ח, הנגזרת מהתרבות האירגונית שלו. חיים גורי היה לוחם ומשורר בפלמ"ח, וצמח להיות אחד המשוררים ואנשי הרוח הבולטים בחברה הישראלית. בימיו בפלמ"ח כתב בין השאר את "שיר הרעות" ו"באב אל וואד". המושג שתבע: "תרבות המעגל" מתאר את הווית הישיבה מסביב למדורה בפלמ"ח; השירים, הצ'יבטים, ובמיוחד השיחות הערות ואף הויכוחים הסוערים שנוהלו סביבה.

שאלות לדיון עם הקבוצה בסוף הקריאה

- איך מתאר גורי את המושג "תרבות המעגל"?
- אילו דברים תרבות המעגל מאפשרת? אילו דברים היא לא?
- איך נראית תרבות המעגל בחיי צבא?
- האם תרבות המעגל אפשרית בצה"ל? האם היא צריכה/יכולה להתקיים בו?

הצעה לשאלות במהלך הקריאה

- מה עומד אל מול תרבות המעגל לפי גורי? מה היא באה להחליף?
- מהי תרבות המעגל לפי הפסקה השנייה?
- איזה דברים הוסיף גורי להגדרה שלו לתרבות המעגל בפסקה השלישית?

תרבות המעגל/חיים גורי

משכבר הימים התקיימה בארץ ישראל תרבות, שאני מכנה אותה "תרבות המעגל".

הכוונה היא לקשר השווים והשותפים. לא "שיעור פרונטאלי", לא נואם מבריק מול המון מוקסם ונלהב ומריע, לא הפועל ומקבל הפעולה, אלא תרבות המעגל, שפירושה - שירה בציבור או שיחת חברים או דיון בחבורה.

"תרבות המעגל" שהתקיימה בתנועות הנוער ובתנועה הקיבוצית ובפלמ"ח ובעוד מסגרות רצוניות, טיפחה סגנון דיבור מיוחד. את מקום הנואם הגדול תפס המשוחח-המורה, המבקש לברר דברים, להבקיע יחדיו מן הספק, לשכנע בצוותא. התרבות ההיא דחתה את הדמגוג, את אשף המילים, את הקוסם-המכשף וחתרה אל העיון ואל השותפות. היא כיבדה אף את המבוכה כמצב חיובי, שבו מבקשים אנשים לחשל את אמונתם.

"תרבות המעגל" לא הייתה מועדון ויכוחים סלוני, חס וחלילה. היא הכירה תנופת עשייה ותשוקת יצירה ומורא קרבות, ופריצה, והבקעה ומעשים חיים, אך היא ביקשה מן הדובר כי ידבר אל זולתו כדובר אל עצמו ולא כמי ש"יורד אל העם" ולא כמי שמקסים את העם וכמי שמחניף לו.

"תרבות המעגל" חתרה אל דמוקרטיה במובנה הנעלה. היא הבינה שכל מהפכה מבקשת להעניק לשותפים לה את הכרת ערך עצמם ואת כבודם האנושי. היו לה מנהיגים, אך הם עלו מתוכה ושבו אליה.

"תרבות המעגל" העלתה את השיחה, את מעגל המשוחחים, לערך מחנך וטיפחה את הדיון הסוער. היא לא ביקשה לגדל חסידים שוטים ומוחאי כפיים. האם היא שוקעת?

מסביב למדורה - מגש הכסף

איך נבנה אתוס מגש הכסף של דור הקמת המדינה? האם האתוס הזה קיים היום?

למפקד/ת - "מגש הכסף"

אלתרמן כתב את השיר בדצמבר 1947. אחרי ההכרזה בכ"ט בנומבר על תוכנית החלוקה זמן קצר לאחר פרוץ מלחמת העצמאות. הפתיחה של "והארץ תשקט" מהדהדת תיאורים מהתנ"ך. השמיים האדומים והעשן בגבולות ממשיכים ליצר תמונת מלחמה. התיאורים של אותו נער ונערה נותנים הצצה לדימוי של דור תש"ח בעיני אלתרמן. יש בשיר מידת אופטימיות - "אומה קרועת לב אך נושמת..", "השאר יסופר בתולדות ישראל" - כלומר, תהיה מדינה שתעמוד לשנים, בעלת היסטוריה עשירה.

שאלות לדיון עם הקבוצה בסוף הקריאה

- איזו שורה תפסה אתכם במיוחד?
- אלתרמן משתמש בהרבה דימויים ציוריים. איזו תמונה הוא מנסה ליצר?
- אלתרמן כותב את השיר בתחילת מלחמת העצמאות. איך הוא תיאר את המלחמה העומדת לבוא?
- איך הוא מציג את מערכת היחסים בין ה"אומה" לבין הנער והנערה?

הצעה לשאלות במהלך הקריאה

- הבית הראשון בשיר הוא מאוד ציורי. איזה תמונה יוצר לנו אלתרמן?
- מה אומר התיאור "קרועת לב אך נושמת"?
- איך הוא מתאר את דמות הנער והנערה לאורך הבתים?
- למה הכוונה בשורה האחרונה בבית?

מגש הכסף / נתן אלתרמן

...והארץ תשקט. עין שמים אודמת
תעמעם לאטה
על גבולות עשנים.
ואמה תעמד - קרועת לב אך נושמת... -
לקבל את הנס
האחד אין שני...

היא לפקס תכון. היא תקום למול סהר
ועמדה, טרם-יום, עוטה חג ואימה.
-- אז מנגד יצאו
נערה ונער
ואט-אט יצעדו הם אל מול האמה.

לובשי חל וחגור, וכבדי נעלים,
בנתיב יעלו הם
הלוך והחרש.
לא החליפו בגדם, לא מחו עוד במים
את עקבות יום הפוך וליל קר-האש.

עיפים עד בלי קא, נדירים ממרגוע,
ונוטפים טללי נעורים עבריים -
דם השנים יגשו,
ועמדו לבלי-נוע.
ואין אות אם חיים הם או אם ירויים.

אז תשאל האמה, שטופת דמע-וקסם.
ואמרה: מי אתם? והשנים שוקטים,
יענו לה: אנחנו מגש הכסף
שעליו לך נתנה מדינת היהודים.
כך יאמרו, ונפלו לרגלה עוטפי-צל.
והשאר יספר בתולדות ישראל.

מסביב למדורה - סימני שאלה וקריאה

איך יגאל אלון מתאר את ההווה לאחר מלחמת יום הכיפורים? איך הוא מתאר את העתיד?

למפקד/ת - יגאל אלון

יגאל אלון (פייקוביץ) עבר מגוון תפקידים בתקופתו. ממפקדו השני של הפלמ"ח, מייסד חטיבת יפתח של הפלמ"ח ב-1948, אלוף פיקוד הדרום ועד סגן ראש הממשלה.

בטקס חלוקת פרס ישראל ביום העצמאות תשל"ד, כמה חודשים לאחר מלחמת יום הכיפורים, נשא דברים אלו.

שאלות לדיון עם הקבוצה בסוף הקריאה

- מה מאפיין את הלוחם הישראלי לפי אלון?
- מה כותב אלון על הדור הצעיר? מה השתנה בו? למה הוא נדרש?
- האם 4 העקרונות שיגאל אלון פורס בסוף הקטע הם אותם אלו שאתם הייתם שמים? אם כן, האם בתיעודך מסוים? אם לא, מה הייתם משנים?
- לאחר קריאת הטקסט, מה הם לדעתכם סימני השאלה והקריאה עליהם מדבר אלון?

הצעה לשאלות במהלך הקריאה

- מה יתרון הלוחם הישראלי לפי אלון?
- מה המלחמות מזכירות לנו לפי אלון?
- לפני השאלה לדיון (שאלה 3) בקשו מהקבוצה להגיד במילים שלהם את 4 העקרונות כדי לוודא שכולם מבינים

סימני שאלה וסימני קריאה / יגאל אלון

מלחמת יום הכיפורים שימשה לנו תזכורת מכאיבה, אך מאלפת, מדכאה, אך גם מרוממת; כי גם כאשר הכמות שבידי האויב איימה להיהפך לאיכות חדשה - באה עליונותו של הלוחם הישראלי והיטתה את כפות המאזניים של המלחמה. עליונות אינה התנשאות ואינה אישית בלבד; היא קולקטיבית; עליונות מוסרית, חברתית ותרבותית. שורשיה טמונים במורשתו הרוחנית של העם ובהזוויה הנאורה, הדמוקרטית והיוצרת של החברה הישראלית.

[...] רק המלחמות הזכירו לנו, שהמערכה על קיומנו עודה נמשכת. תחת מסווה ה"נורמאליות" כביכול, כשה"עכשיו" וה"כאן" הפכו לאופנה רוחנית ולתכלית חומרית, נחלשה לאט לאט הסולדאריות הפנימית שבין אדם לחברו; החריפה האנוכיות והרימו ראש הפער ה"קדוש" וההישגיות המרפקית, המנוגדים במהותם לשליחותה ולצריכה של המהפכה הציונית, שידעה לשלב את גאולת האדם היהודי בגאולת הארץ, החברה והעם. ארבעה דגלים אלה הם למעשה דגל אחד, כי כל אחד מהם ערב לרעהו.

[...] המלחמה ערעה הרבה הנחות ומוסכמות וניפצה לרסיסים אשליות ומיתוסים, שנמכרו בנקל וניקנו בלהיטות ברחוב הישראלי שלאחר מלחמת ששת-הימים, כאשר חדלנו לחיות ולהתנהג כעם מאויים.

מבחן האש הסעיר וביגר את הדורות הצעירים, והביאם - אחר שנות בריחה רבות - אל הדירה הציבורית והפוליטית; אל האינפתיזת העמוקה לגולה ולאופיה של ישראל שלהם, של כולנו.

השאלה היא: האם יעמסו על כתפיהם את משא התקופה ולא רק בימי פקודה ודמים? האם נאזור כולנו כוח כדי להפיק - ומהר! - את מלוא הלקחים? האם נחיה מעתה לפי לוח-עדיפויות לאומי וחברתי אחר?

[..]

אל ארבע משאות-נפש עלינו לחתור, אל: ארץ אבות - שגבולותיה בטוחים; מדינה דמוקרטית - שאופייה יהודי; חברה משגשגת - שפניה לשיוויון; שלום יציב - המתחשב בזולת.